HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומודה בקנס פטור. והרי לא תבעו אלא קנס לבדו ועליו נשבע וכיון דאי אודי ליה קמן לא משלם כי כפריה נמי לאו ממונא כפריה: **כח הניזונים מן האחין.** שכך הוא תנאי כתובה בפרקין (לקמן דף נב:) בנן נוקבן דיהוויין ליכי מינאי איגון יהון יתבין בביתי ומיתזנן מנכסיי עד דתלקחון לגודרין: **ולאו מדידהו.** אלא מתנאי כתובת אמן: **אלמנה ניזונת מנכסי יתומים.** דהאי נמי תנאי כתובה הוא בפרקין [שם] את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותיך: **ומעשה ידיה שלהן.** אלמא במקום אב קיימי: **כמו ניחא ליה בהרווחה.** שתרויח מעשה ידיה (א) לבד מפרנסתה: **אלמנה אלא הכא.** מי שמת והניח אלמנה וכתב: **בנכסים מועטין.** שאין בהן כדי פרנסת שנים עשר חודש כדאמר בפ' מי שמת בב"ב [קלט.] וקתני [שם] הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים: **טעמא דבחיי האב.** עשתה וחכה בו האב להוריש לבניו: **הא לאחר מיתת האב.** עשתה הוי לעצמה מדאצטריך לתנא לאשמועינן: **לא בשאינה ניזונת.** כגון שלא היו נכסים: **מאי למימרא.** דיוקא לא אצטריך לאשמועינן דעשתה לאחר מיתת האב לעצמה ואי לאשמועינן היא גופה דמה שעשתה בחיי האב לאחים פשיטא דהא זכה ביה אב דממונא הוא ולאו קנסא: **אפי' למאן דאמר.** במסכת גיטין (יב.) פלוגתא: **להעדפה.** לעולם לדיוקא דילה אצטריך לאשמועינן דמעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה ובשאינה ניזונת דלא תימא זכות שזיכתה תורה לאב בבנו ממון הוא להוריש לבניו ודקשיא לך במאי מיתזון הא לא גרעה מעבד עברי כי אצטריך לאשמועינן להעדפה שמעשה ידיה עודף על מזונותיה אצטריך לאשמועינן: **אמר רבא וכי גברא רבה ברב יוסף.** דאותבה להא תיובתא לא הוה ידע דאיכא העדפה ומצי לדחויי ולשנויי בשאינה ניזונת ולהעדפה ואפ"ה אותבה אלא ע"כ רב יוסף טעמא ידע דתיובתא מעלייתא היא והכי קשיא ליה ממתני' אדרב ששת: **דקתני.** מתני' מציאתה עם מעשה ידיה ולמה לי למתנייה והא לא שייך למיתני אע"ג שלא גבתה דממאן גבתה: **אלא לאו ה"ק מעשה ידיה במציאתה.** דמה שעשתה בחיי האב לאב וליורשין ומה שעשתה לאחר מיתת האב לעצמה: **מה מציאתה כו'.** דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפי' בחיי האב לא זכי בהן אב אא"כ סמוכה על שלחנו כדאמרינן בב"מ (דף יב:) ומשום איבה דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן בפירקין) האב אינו חייב במזונות בתו ואי אמרת מציאתה לעצמה מו לא יהיב לה מזונות ולקמן בפירקין) נמי אמרי' זכאי במציאתה משום איבה אבל אחין על כרחייהו מתזנא מנכסי האב: **דכתיב והתנחלתם אותם.** עבדים כנענים: **זכות נתו.** זכות שזיכתה לו תורה בבתו: **ואימא בפתוי הבת וקנסות.** דאותם וחבלות הכתוב מדבר אבל מעשה ידיה דמידי דשכיח וחסרי בה ממונא דהא מיתזנא מינייהו אימא דידהו הוי: **לערא דגופא הוא.** ולערא לא זכי ליה דאמרינא לאב כדתניא בהחובל (ב"ק פז:) בבנו ובבתו הקטנים יעשה להם סגולה:

[רבי שמעון סבר כו'. והשתא פליגי בתרתי בעמד בדין ובדלא עמד בדין אבל קשה דסוף סוף היון דלריך לומר דפטור מקרבן אע"ג דאי מודה מיתחייב ח"כ בחנם דתק לחלק בין קנס זה לשאר קנסות אלא הוה ליה למימר כי קאמר רבה דממונא הוי לענין דודאה וע"ק לאביי אמאי תלי ר"ש קרבן שבועה בהודאה דקרבה הודאה תליא בקרבן שבועה ועוד היכי הוה בעי למילף הודאה מקרבן הרי קרקעות דפטור מקרבן אע"ג דאי מודה מיתחייב ועוד הא דאמר לקמן הא עמד בדין משלם כו' משמע אאונס ומפתה דקאי ביה אם עמד בדין חייב קרבן אע"ג דלא בגרה ומתה ומפרש ר"י דאביי מיבעיא ליה כיון דאינו מוריש לבניו אפי' עמד בדין לר"ש במתני' משום דאין מדם מוריש זכות בתו לבנו ותשיב זכות בתו כל זמן שלא בא לידו ה"ה לענין שבועה דראוי למעטו מוכחא אע"פ שממון גמור הוא לענין הודאה כשמודה כשעמד בדין מ"מ שם קנס עליו כיון דאם היה מודה באונס ופיתוי ולא היה מודה שעמד בדין פטור וסוף הסוגיא מ"מ לא יתיישב]:

בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. מדאורייתא פשיטא ליה דהוי לעצמה כדדרשינן לקמן מוהתנחלתם אלא מדרבנן בעי מדתלי טעמא במזונות ומדמייתי עלה מאלמנה ומיבעיא ליה כיון דניזונת משלהן מי התקינו להו רבנן מעשה ידיה תחת מזונות או לא וכן משמע כל הסוגיא ולקמן דבעי מ"ט דרב ה"מ למיבעי נמי מ"ט דרב ששת דמדאורייתא מודה דהוה לעצמה אלא נקט רב משום דקאמר בהדיא דמעשה ידיה לעצמה אף מדרבנן וקאי מגמגם דשב"א דהכא משמע דטפי הוו מעשה ידיה שלה כיון שניזונת בעל כרחם בתנאי ב"ד ממה שהיתה ניזונת מדעתם ולקמן בריש אלמנה (דף לה:) גבי אלמנה משמע דאיפכא דאדרבה כיון שניזונת ע"י תנאי ב"ד הוה מעשה ידיה שלהן טפי ממה שהיתה ניזונת מדעתם וצ"ע [ודוחק לחלק בין אלמנה לבת דיתא ליה בהרווחה דמ"מ סברא הוי איפכא]:

עשו אלמנה אצל הבת בבת אצל האחין. וא"ת אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה נכסים מועטין בשלמא גבי בת אצל אחין מפרש בפ' מי שמת (ב"ב קלט: ושם) כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אבל הכא אין שייך אותו שיעור שהאלמנה יש לה לעולם מזונות ורגילה לר"י דדוקא כשיש אלמנה ובנים ובת תקנו לאלמנה ונתנו לה מה שהיה (ג) ליקח לבת והיינו עד שתיבגר הבת אבל כשאין אלא אלמנה ובנים או אלמנה ובת שהבת יורשת לא עשו תקנה בשביל האלמנה דמשום אלמנה לא רצו להפקיע כח הירושה אלא כשכבר הפקיעו בשביל הבת ובשביל הבת הפקיעו טפי לפי שהיא יורשת כשאין בנים וכן משמע בירושלמי בפרק מי שמת דאמר התם אין האלמנה דוחה את הבנות ולא הבנות דוחות את האלמנה ופעמים שהאלמנה דוחה את הבנות על ידי בנים ואת הבנים על ידי הבנות: **לא** בשאינה ניזונת. פירוש מן האחים אבל מן האב היתה ניזונת ומשום הכי פריך אי בשאינה ניזונת מאי למימרא דפשיטא דלאחר מיתת האב לעצמה ומשום היא גופה דמה האב הרי הן של אחין נמי לא איצטריך הואיל וניזונת היתה מן האב פשיטא דיורשין אותו ואית ספרים דלא גרסי מאי למימרא אלא גרסי אי בשאינה ניזונת אפי' למ"ד כו' וכן עיקר ומייתי בשאינה ניזונת לא מן האב ולא מן האחין דאחר מיתת האב אית לן למידק דומיא דבחיי האב ופריך אגופה אמאי מת האב הרי הן של אחין הא אפי' אב עצמו אין לו כיון שאינה ניזונת ממנו: **ל"ג כי טוב** לו בספרי (פ' ראה) לא מפיק ליה מהאי קרא אלא דריש לה מכשכיר כתובה יהיה עמך ומיותר הוא עמך דה"מ למכתב כשכיר כתובה יהיה עד שנת היובל אבל כי טוב לו עמך אינו אלא סיפור דבריס בעלמא): **מגיך** שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו. תימה אמאי איצטריך קרא להכי הא היא גופה לא נפקא לן דמעשה ידיה לאביה אלא מלאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה ואמה גופה אינה עובדת לא את הבן ולא את הבת כדאמרי' בפ"ק דקידושין (דף יז:) ונראה לרשב"א דלא איצטריך האי קרא אלא משום קטנה דהקישא לא איצטריך אלא לגערה אבל לקטנה לא צריך הקישא דהשתא זבוני מזבן לה מעשה ידיה מיבעי. ו) [גא"ע אי לאו האי קרא ה"א דאמה לקטנה איצטריך לאשמועינן דאין מעשה ידיה לאחין דומיא דאמה ולא הוה ידע' גערה אבל תימה דהשתא זבוני מזבן לה הוי ק"ו ואימא דיין]:

חבלות דידה נינהו. ואם תאמר וכי אם אינו אינו מבלה אם אב והלא מפסיד מעשה ידיה ואמרינן בהחובל (ב"ק דף פז.) הקונה יד עבד עברי של חבירו (ד) נותן דמי שבת גדולה לעבד ודמי שבת קטנה לרבו ורבנן אמרי יגתן הכל לעבד וילקח בהן קרקעות ה) והוא אוכל פירות ויש לומר דפשיטא ליה דמיירי בחבלות קטנות שאין בהן ביטול מלאכה דאי יש בהם הפסד מעשה ידיה אמאי אין מוריש לבנו כמו שמוריש מעשה ידיה להכי פריך דידה נינהו:

מסורת הש"ס

א) שבועות לח:, ב) לקמן פא. לה:, ג) ב"ב קמ: [ע"ש], ד) [לעיל מב.], ה) [ב"מ לג.] ב"ק פז: לקמן מח: גיטין יב., ו) ב"ק פז:, ז) [זבחים מד. ק:], ח) קדושין טז:, ט) ב"ק פח., י) [לקמן דף מט.], כ) [דף מו:], ל) ת"י כ"ל, מ) [וע"ע תוס' קדושין טו. ד"ה כי וכב"ק פז: ד"ה דכתיב], נ) מ"י כ"ל, ס) [נ"ל והכיב],

תורה אור השלם

1. כְּשָׂכִיר בְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
1. וְהָיָה כִּי יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ: דברים טו טז
2. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כמו כו' לבד מפרנסתה. ג"כ לומר נדוניתה: (ב) תד"ה עשו כו' שהיה לה ליקח: (ג) ד"ה חכלות כו' של תינוקות אביי אמר נותן וכו' ורבא אמר יגתן:

מוסף רש"י

מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אע"פ שלא גבתה. כגון שכר פעולה, מת האב הרי הן של אחין. דמשנה לעולם זכה בו האב, ולא דמי לקנס דלא הוי ממון עד שעמד בדין וינידוהו דהא אי הוי מודה מיפטר (לעיל מב.). יכול הרב לומר לעבד. כענין, עשה עמי. מלגאה, ואיני זנך. אלא חזור על הפתחים (גיטין יב.). להעדפה. שמותר על מזונותיה (ב"ק פז:). זכות בתו. זכות שזכתה לו תורה בשבח בתו (קדושין מז:).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ח מהל' אישות הל"ל סמג לאוין ע"ל עוש"ע אה"ע סי' לה סעי' ח:
ז ב מיי' פי"ט שם הל' י ופ"ל מהל' נחלות הל"ב סמג שם עוש"ע שם סי' קיב סעי' יא:
ח ג מיי' פי"ט מהל' אישות הל' כא סמג שם עוש"ע שם סעי' טו וסי' לג סעי' ד:
ט ד מיי' פ"ט מהל' עבדים הל"ז עוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כ:
י ה ו מיי' פי"ט מהל' אישות הל"י ופ"ג מהל' עבדים הל' טו סמג עשין פג עוש"ע אה"ע סי' קיב סעי' ב:
יא ז ח מיי' פ"ד מהל' חובל הל' יד סמג עשין נ עוש"ע חו"מ סי' מכד סעי' ו:

תוספות רי"ד

בעא מיניה רבינא מר"ש בת הניזונת מן האחין מעשה ידיה למי. אחים במקום אב קיימי מה התם מעשה ידיה לאב ה"נ מעשה ידיה לאחין. א"ד לא דמי [לאב] התם מדידיה מיתזנא הכא לאו מדידהו מיתזנא אלא מתנאי ב"ד קאכלי פי' שכך כתבו לה בכתובתה בנין נוקבין דיהוי ליכי מינאי אגון מיתזנין וכו' א"ל הניתזה אלמנה ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהן. פי' והאי נמי תנאי כתובה הוא שכך כותב לה ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא וכו' אלמא במקום אב קיימי מי דמי אלמנותו לא ניחא ליה בהרווחה בתו ניחא ליה בהרווחה. ור"י פשיט מדקתני מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין. בשלמא מעשה ידיה איכא גוביינא אלא מציאתה ממאן גביא אלא לאו הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה אפי' דמציאתה פשיטא לן דלעצמה דהא אפילו בחיי אביה לא זכי בהו האב אלא משום איבה שסמוכה על שלחנו ואינו חייב לזונה בחיי אבל אחין בע"כ יהבו לה מזוני ה) בחיי אביה לפיכך אינם זוכים במציאתה אף מעשה ידיה בחיי אב לאב לאחר מיתת האב לעצמה. איתמר נמי אר"י א"ר בת הניזונת מן האחים מעשה ידיה לעצמה אמר (ר"ה) [רב כהנא] מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם. מגיד לך הכתוב שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו:

ה) ל"ל יהבי לה מזוני מנכסי אביה.